

PREUS

Artá Un trimestre	0'75
A fora any	4'00
Al Extranjer id.	6'00

Número solt
0'15 cts.

QUINZENARI CATÓLIC MALLORQUÍ

Artá 31 d'Agost de 1921

PER DEU I PER MALLORCA

Redacció i Administració
Quatre Cantóns, 3**PRO CULTURA****Tornant sobre el tema**

Donant voltas sobre el tema *Pro Cultura* que esbossarem en el n.º de 31 de Juliol venim avui a fixarnos més particularment en la constitució d'una societat que encausi tot el moviment literari i científic de la localitat, com ja esbrinàvem en aquell article.

L'idea podria dursea cap al nostre entendre, de dues maneres. O be fundant la societat de sol a rel, plenament autònoma, amb absoluta independència, o be creant-la adherida a una de les societats ja existents, Caixa Rural o Sindicat Agrícola.

Fundar la independent tendria les ventatges de no tenir traves de cap classe en la admisió de socis, ni en la tramitació dels assumptes interiors, ni en el desplegament dels medis per anar al fi social. Però tal volta la mateixa supeditació a determinat criteri que tendria estant adherida a, una de les societats esmentades li fos una ventatja, tant per la rectitut en l'obrar, com fins per la duració de la mateixa.

Es tant difícil en els pobles de la categoria d'Artá, constituir societats series de segura estabilitat que temeriem que fos efímera la vida de la que projectam si se fundés autònoma. Perque ehi ha que dirho clar, els qui estimen l'art, la literatura, la música i en general tota manifestació d'art vertader son tant pocs! En els pobles aont s'han fundat societats aquesta classe han degenerat cas per tot en cassinos aont les taules de prensa i els armaris de la Biblioteca permaneixen tancats mesos seguits; moltes voltes aqueixes societats que's diven científiques posen més interès en organitzar corregudes de braus, rues de disfresses i balls que no

açtes literaris i conferencies científic socials. I clar, per arribar an aquests punts no cal fer sacrificis de cap classe.

Per aixó es que contant dins la nostra vila amb entitats series i de prestigi com les més amunt citades, creim de més eficacia constituir la associació que proposam a l'ombra de elles; mes, no com una secció, sino una societat que gosi dins elles de la mateixa autonomia de que gaudeix l'actual societat *Socorros mutuos artanenses*. Aqueixa societat podria conviure en un mateix local amb les esmentades, i encarregar-se de tots els festivals que acostuma organitzar la Caixa Rural com també de ferne de nous, fomentar l'art en totes ses manifestacions, certamens literaris, organitzar series de conferencies, cuidar-se de la Biblioteca Circulant de la vila, en fi, fomentar tot els impulsos científics de la localitat.

No's cregui, que aqueixa entitat hagués de ser una parásita de la Caixa. Lluny d'aixó, no obstant poder rebre subvencions d'aquella quant la seva vida exuberant li permetés, convendrà que fins i tot ajudés a pagar la part corresponent del local social. Si autònoma ha de ser en les seves obres ho ha de esser també en la recerca de medis; per tant, tots els socis han de pagar una quota mensual per sufragar tots els gastos socials. Axi no será una càrrega per ningú i no hagueu d'esperar tampoc e's medis de ningú podrà amb més amplitut complir sos fins i desenrotllar sos projectes.

Aixi tots els qui fins ara han anat demanant a la Caixa que destinés una sala a lectura veurien omplerts els seus desitjos. Perque l'associació esmentada cuidaria d'aquest afer. Tendriem aixi la sala de prensa aont

podria haver hi tota la de Mallorca i la més selecte del continent. Aquesta secció podria tal volta ajudar hi la publicació d'una revista que al mateix temps que impulsés i das a conèixer la vida de la societat, podria utilitzar els canvis per la Sala de prensa ocasionant aixi una grossa economia a la associació.

Per complement de la Sala de prensa se tendria la Biblioteca. Per aquesta se podria partir damunt la base de la ja existent Biblioteca Circulant que aniria engrossant amb els donatius dels socis i les cantitats que l'associació pogués destinarhi.

Aquesta mateixa entitat podria donar lloc a que ls amics de coleccionar objectes de la naturalesa i antiguedats, que sortosament també n te'l poble d'Artá, cuidassen de constituir el Museu artanenc.

Si l'art sublim de la música está aquí tant descuidat, aquí millor que una entitat semblant fomentar el seu conró, creant un orfeo, i una orquesta com impulsant la vida de la banda local qu'en ella podria tenir cabuda?

Ella podria esser també la que prengués le empresa del Teatre Principal mentres no'n tengués de propi i además de moralisar al poble amb escullides películes cinematogràfiques ana que avui's ha tant aficionat constituiria una secció que durant una temporada cada any podria recrear als socis amb escullides peses.

Aixó i molt podria fer aquesta societat amb la cooperació de totes les persones amants de la cultura, moralizació i progrés de la nostra vila que segurament no faltarian.

Voldriem que aquesta idea fos rebuda amb la simpatia de que es mereixedora i al tocar a les portes dels qui poden aidarnos a dur-la a cap. Trobar l'ajuda que per aixó necessitam.

A F.

PER "MANACOR"

No podia esser d'altra manera. Que vos atrevisseu a trastocar amb mals termes a una villa honrada com Artá que no s'havia ficada amb voltres; que gosasseu voler rebaixar l'importancia de les nostres Coves de fama universal; que fosseu capaços de tratar-nos com a esclaus somesos a un *infamant jou caciquil* que vos hajeu cregut poder pegar cegament, irreflexivament, a dreta i esquerra fins an a qui no s'havia ficat amb voltros ni sabia si existie, havien de ser per força jovenets inexperts com si diguessen infants de illet que plorinyen criden i s'escarrassen i fan rebequedures perquè ja saben que 'l qui no plora no mama.

No ho sabia amb qui les havia, però heu sospitava i heu fet be revelar-mo per tenir-ne absoluta seguretat. Sis jovenets sense una pisca de seny! i serà així, quant confessau que no duís més hagatge que "ilusions," això es cabories. An aquets que dins es cap no tenen més que això que teniu voltros, a Mallorca deim que tenen es cap que les vola, o tambe que tenen es cap ple de grins. Be heu fet dir-ho, jovenets de Manacor perquè així no extranyaré lo que deis de que es impossible entendre-mos.

Està clar, ¿com mos hem d'entendre amb els que per defensar lo seu ataquen lo dels altres? Jo, vaig voler repel·lir els atacs que feieu a les nostres coses i voltros contestau envinegrant l'assunte tant malament que tractau an els artanencs com una tribu esclava i envilida. I amb això no demostran sino impericie, desconeixement absolut de lo que tractau i una gosadia sols propia de jovenets de pel rucà.

Perquè sino ¿compodrieu dir qu'el terror d'Artá està tot amb mans d'alguns senyors si a proporció d'habitants tenim molt més alou, molts més establiments que no la vostra lliberrima ciutat?

Aquesta pintura extravagant del caciquisme que mos feis no es més que una còpia de lo qu'en diven certes novel·lotes que vos haurien de caure de les mans al llegir-les i que pot ser heu vist sufrir a colcú devers cavostre que lo que's devere Artá estan ben curats d'aquest mal. ¿Que va que no guanyen millor soldada els missatges manacorins qu'els artanencs? I que a n'els treballa dors d'Artá les donen millors jornals? Tots els jornalers de la nostra villa *tots, sentiu?* tenen les seves finques que conrar i van a jornal just quant volen per augmentar la seva entrada i no tenim ni s'u per mil de pobres captadors, i en camvi en

venen de la vostra Ciutat. Si no fosseu tan atlots no vos atrevirieu a dir les .... toixerades inconveniençies que deis sobre un caciquisme bue no existeix més que dins el vos tro cervellet d'alotts pussés.

Vaja, atlots ¿que tanpoc no sabeu lletgir? ¿Qué jo he dit lladres a *tots* els vostros batles? Anau a escola un poc més i lletgiréu millor. Però i que voleu sostenir voltros que *tots* els batles de Manacor d'una vintena d'anys an aquesta part han estat uns bons administradors, i que no s'han comesos abusos' i que tots els manacorins están satisfets de la seva administració? Si tots haguessen estat lo que'ls e pertocava i haguessen duit esllum ben dret, ja faria estona que haurieu vist aixugat el vostro deuta que se conserva ben grosset encare, i fins podrieu veure la vostra ciutat enjoyada amb monuments dignes d'ella.

Deis que al treballar per Manacor ho feis també per St. Llorens S. Servera i Artá? Deixau-mos anar jovenets estimats i procurau estojer les vostres iniciatives, ilusions i optimismes per augmentar el progrés de la vostra ciutat an el costat de les persones de seny. Mirau com la gran majoria d'industries que dins Manacor se despleguen están en mans externes. Mirau com si qualca iniciativa si ha tenguda en la creació d'industries noves, de cooperatives o d'entitats financeres han hagut d'anar a parar a mans de forasters que exploten les vostres riqueses i tant *nets de caciquisme* com estau consentiu entregar les suors de les vostres riqueses i tant *nets de caciquisme* com estau consentiu a entregar les suors de les vostres jovenetes i la força de la vostra joventut masculina a omplir la bossa del qui ha vingut a ex-plotar lo que voltros amb totes les vostres *ilusions i optimisme* tenieu descuidat.

Aquí, heu de gratar, jovenets optimistes si voleu esser útils a la vostra ciutat. Permeteu qu'el qui té mes anys què voltros i ha sotit de l'edat de les ilusions sense haver entrat encara en la dels caducs vos doni aquests consells.

Sieu amants de la vostra ciutat, aportant tot quant sapiguen i valgueu an el seu pogrés, però deixau-vos de pretenir que bastin les ilusions per fer cosa de profit. La joventut no ha de guiar, sino que ha de sometre els seus impulsos juvenils a la direcció dels qui están en les edats del seny i l'experiencia. Procurau que el vostre optimisme no vos aciuqui, i posau-lo tot en obres que enaltesquen el nom de la vostra ciutat.

Però sapiguen també que casi mai les polemiques irreflexives i els atacs impietosos condueixen més que a criar odís, i a enverinar els assumptes en lloc de resoldrerlos armónica-

ment. Preferiu sempre fer campanyes a favor d'assumppte determinat que no *contra*. Tot això, si anau de bona fe i voleu treure profit del vostre treball; que sino pretenguesseu més que xerrar per darvos a escriura per cridar l'atenció i combatre per destruir, no serieu dignes de que ningú apoyás els vostros esforços i traballs que serien vans o contra producents.

Habia comensat amb l'idea de pendre en guassa las vostres sàtires, pero a poc a poc m'he anat posant serio perquè sé lo que valen el coratge i l'ardidesa de la joventut si no se deixa cegar per la pedanteria tant corrent entre joves, i consent en posarse al costat de les persones de seny per laborar per la seva patria.

Sieu bons atlots, i perdonau que haja canviat de rumbo, perquè amb voltros tant joves, he considerat que no d'altra manera devia ferho; procurau atreure a la vostra Redacció homos de pes, de pretigi i de trem pansa que frenin quant importi les vostres envestides laborau sempre a favor de causas justas, raonables i de profit segurs de que l'opinió estarà amb voltros i les generacions futures vos ho agrairán.

Don per acabada aqueste petita polémica, perquè crec que amb el rumbo que li havieu donat havia de resutar sencillament infructuosa.

FLAMA.

TASCA DE PROFIT

Es digníssima de remembrar la tasca cultural i moralisadora que du a cap el zelós i actiu Vicari de Sa Pobra Mossen Juan Parera. Son nom com amic de la arqueologia mallorquina ha traspasat la mar que mos circonda i es avui conegut a fora per sos estudis dels Monuments prehistòrics de Mallorca.

An aquesta profitosa tasca i a la pesada de son Ministeri sacerdotal n'ajunta un altra també de gran profit i es l'espandiment de la sana cultura publicant fa tretze anys una revista *Sa Marjal* que escampa bona llavor entre els poblers i adames ha organisaada una Biblioteca circulant dins aquella vila per propagar la bona lectura.

Mes, un altre caire desconeixiem d'ell i es de tal cayent que cal darlo a conèixer. Les que mentres escampa la sana lectura, destrueix la dolenta puis segons conta sa revista en vintiu anys ha destruïts dins Sa Pobra vuitcents i set toms immorals que valien 1487 47 ptas sustituintos per llibres bons. Just l'any 1914 va destruir 242 toms fent ne un formiguer gros a Crestaig.

Si a cada poble hi hagués algun elements axí; ja hu crec que se sans ctjaria l'ambient cultural i amb axó hei gonyarien molt la moralitat i les dones costums.

Lluch Ardent.

DE CAPDEPERA

Les festes de S. Bartomeu han estades enguany extraordinaries tant per la més importancia que s'ha donat a cada un dels numeros que s'acostumen, com la concurrencia de gent dels pobles comarcals i de fora.

Se anomaná una Comissió composta de tres Tomeus que han volgut quedar be i ho han conseguit. Comensaren per contractar la banda de música del Regiment d'Inca, que dirigeix el Sr Balaguer la qual es plena i ben disciplinada, executant les pessas amb tanta justesa i maestria que un s'admira com ha pogut son director posar-la a l'altura en que está. Ademés dels passacarrés acostumats va donar tres concerts a la plassa en els quals pogueren fruir de la seua maravellosa execucio. Llastima que haguem d'enterrar el cadafal en mig del passeig ja remorada dels passetjants distreu i estorba an els amics de l'art musical.

Ademés de la Banda militar citada se llogà un joc de xeremias de Muro que s'una de les millors parelles mallorquines.

La revetlla del dissapte estigué molt animada a lo que contribuí el castell de focs artificials que fou de bastant efecte. El ball dels demés dies aná també ben animat i fins a altes hores de la nit.

La part religiosa fou molt solemne. Després de les completes del dissapte amb assistencia del ajuntament se feu la típica processoneta que volta la terrassa de devant el temple cantat l'himne mentre romp la banda en vibrant pasuoble i s'amollen algunes fletxes i una rodella simbolisant així la perfecta armonia de l'iglesia amb les honestas festes que'l poble celebra en el carré.

En els oficis dels dos dies se cantaren dues misses a veus: el primer día l'orfeó novell d'hombres i el segon el chor de jovenetes que ja está acreditat per la finura i ajust amb que canta. Un i altre ho feren molt be. Predicà les glories del Sant Mossen Pere Domenge de Manacor.

La colonia de Calarratjada pujá casi en ple tots els capvespres a presenciar les festes.

Sia enhorabona per la Comissió de festes.

CRÓNICA

DEL TEMPS.—Encara que si-guem al cor del estiu, no fa ja la calor sofocant de la quinzena passada en que'l termómetro arribá fins als 33 graus. Ara el temps es més fresquet especialment desde'l dissapte de Sant Bartomeu en que feu devés mig día un xubasco tant fort i llarg que posá la ferra de més de mitla savó. Desde llavors ha fet algunes altres brusques.

ESTAT SANITARI.—Les febres tifoideas, i gastriguetes que segons diguerem estaven de passa dins la nostra vila han mancabat un poc, però encara hi ha molts de malalts i colcún qui s'ajeu de nou. Gracies a Deu, però ara no n'hi ha de molta gravetat, si be alguns han passat per lloc estret.

D'AGRICULTURA.—Está en el seu ple la cullita de les melles. N'hi ha poques en general però els preus alts an a que se sosté el bessó son una esperança per els nostres conredors que les permetrà umplir els respectus serrons.

Peró, com no totes poren esser bones, vat-aquí que va prenguent extensió la malaltia dels porcs, per la qual s'han hagut de

prendre mides per evitar la seua propagació.

MORTS.—De la malaltia dita morí una nina de 9 anys fia del nostre amic en Gabriel Metlará an a qui acompanyam en son sentiment.

—De la mateixa malaltia que li durá sols alguns dies, passá també a millor vida Fra Colom, novici estudiant del Convent de PP. Franciscans d'Artá i natural de Bunyola. Expressam a la Rda. Comunitat i a sa familia el nostre més sentit condol.

DE CALARRATJADA.—An aquest llogaret s'hi celebra ren en la forma de costum les festes de St. Roc, acudint-hi molta de gent d'Artá i Capdepera. El día abans, festa de la Mare de Deu d'agost se feu solemnement la colocació de la Reserva del SSm. Se feu comunió general amb plática, revestint l'acte gran solemnitat.

Passades les calors, la gent estuetjadora ja va buidant. Aquest estiu n'hi ha acudida molta de gent; de cada any aumenta d'una manera extraordinaria.

CASAMENT.—El día 20 d'aquest mes en Ariany s'uniren en matrimoni la Sta. Catalina Rigo Mestre d'aquell poblet amb D. Antoni Gili Sureda veterinari, fill de la nostra vila.

Desitjam a la novella parella inacabable felicitat en son nou estat.

Aquest periódic está subjecte a censura esglesíastique.

SERVICIO DE CARRUAJES

DE

BARTOLOMÉ FLAQUER (A) MANGOL

A todas las llegadas del Ferrocarril hay coche que parte directo para Cadepera y Calarratjada y de estos puntos sale otro para todas las salidas de tren.

Hay también cohes disponibles para las Cuevas y viajes extraordinarios.

AGENCIA DE TRANSPORTES

Se sirven encargos para Palma y Estaciones intermedias.

PLASETA DEL MARCHANDO.

SE VEN EN BONES CONDICIONS UN ESTABLIMENT D'IMPORTANCIA

Informaràn en aquesta dministració.

GRANDES ALMACENES

San José

DE

Vda. Ignacio Figuerola

HOY, COMO NADIE

detalla en precios, esta casa, todas las

GRANDES NOVEDADES

Únicos almacenes que tienen en grandes existencias

TOD LO QUE SE REQUIERE PARA

VESTIR Y CALZAR

y que venden más barato que nadie

Teléfono 217.

I

Precio fijo

ESTA CASA NO TIENE SUCURSALES

La Fonda Randa, de Esteva

Carré de Palma, 48 — ARTA

S'ES OBERTA FA POC. TOT ES NOU
I LLAMPANT. SERVICI ES MERADISSIM

Prontitut

SEGUREDAT I ECONOMIA

Ensaïmades i panets

En lloc se torben millós que a la

PANADERIA Victoria

ES FORN NOU

D'EN

Miquel Roca Castell

A sa botiga hei trobareu sempre pans, panets,
galletes, besquits, rollets, i tota casta de pasticeria

TAMBE SE SERVEIX A DOMICILI

Netedat, prontitut i economia

DES PAIG Carrer de Palma 3 bis. ARTA

!!UEP!!

A més bon preu que ningú compra carros
carretons en qualsevol estat estiguen mestre

Gabriel Carrió

(a) FUYA DES **QUATRE CANTONS**

Gran establiment d'en **Miquel Garau** Centro, 3-Artá

Sempre, Sempre, derrerres novedats en MERCERIA

Extens surtit de PERFUMERIA

COLMADO

AMB CONSERVES DE TOTA CASTA

Representant dels licors de la casa MORENO amb el seu acretat

Anís Miramar

Máquinas de cusi SINGER al contat i a pagues

No deixeu de visitar-lo amb la seguredat de que quedareu amb ganes de tornar-hi